УДК 637.12.006

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА У КОНТЕКСТІ ГАРМОНІЗАЦІЇ НОРМАТИВНИХ ВИМОГ ЗІ СТАНДАРТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

В.А. Коротков, О.М. Бондаренко, Н.М. Панченко
Полтавська державна аграрна академія

У статті показано основні напрями подальшого вдосконалення технологічних рішень та засобів для молочного виробництва в Україні. Розвиток вітчизняних технологій виробництва молока зумовлює зниження затрат ресурсів, особливо затрат праці та кормів на одиницю продукції.

Розвиток тенденції великотоварного виробництва молочної сировини в перспективі буде тісно пов'язаний з безприв'язним утриманням корів, доїнням їх в автоматизованих залах, що відповідає умовам застосування енергоефективних технологій і устаткування, уніфікованих із стандартами ЄС в контексті acquis communautaire.

Ключові слова: **скотарство, технології, інтеграція, безприв'язне утримання, собівартість молока.**

В умовах інтеграції агропромислового комплексу України до світового економічного простору особливої актуальності набуває визначення й економічне обґрунтування напрямів інтенсивного розвитку молочного скотарства як основної і пріоритетної галузі молокопродуктового підкомплексу України.

Вступ України до СОТ посилює конкурентну боротьбу за ринки збуту продукції і матиме руйнівні наслідки для неконкурентоздатних галузей, що спричинить скорочення обсягів виробництва, неповне використання виробничих потужностей і кормових ресурсів, підвищення собівартості. Крім того, нові умови отримання тваринницької продукції, зокрема молочної сировини, припускають застосування інтенсивних технологій виробництва і енергозберігаючого устаткування з високим рівнем автоматизації процесів [1].

У зв'язку з цим проблема підвищення конкурентоспроможності продукції молочного скотарства вимагає поглибленої розробки теоретико-методологічних і практичних рекомендацій, які будуть адекватними до ринкових умова господарювання і майбутніх змін в організаційно-економічному механізмі функціонування всього молокопродуктового підкомплексу країни.

Метою досліджень було вивчення основних причин стримуючих темпів співробітництва України з Європейським Союзом (ЄС) у сфері розвитку підприємств із виробництва й переробки основних видів продукції тваринництва.

Матеріали та методика досліджень. Об'єктами досліджень були національні нормативні документи, дані статистичної та господарської звітності, за якими оцінюються умови виробництва та переробки продукції тваринництва. Для реалізації поставленої мети використані методи аналізу, спостереження, порівняння.

Результати досліджень. Аналіз проблеми та перешкоди, що стоять на шляху збуту молочної сировини в країни ЄС, показали, що умовно їх можна поділити на чотири групи.

Перша група проблем пов'язана з додержанням передбачених законодавством ЄС санітарно-гігієнічних вимог щодо виробництва молочної сировини. Гігієнічні вимоги до підприємств виробників молока, відповідно до положень Регламенту (ЄС) № 853/2004 Європейського Парламенту і Ради від 29 квітня 2004 року включають вимоги до гігієни в підприємствах - виробниках молока, у тому числі до приміщень і обладнання, гігієни під час доїння, збору і транспортування та гігієни персоналу [2].

Друга група проблем пов'язана з необхідністю узгодження національних критеріїв безпечності й якості молочної сировини. Відповідно до ДСТУ 3662-97 «Молоко та молочні продукти. Вимоги при закупівлі», загальне бактеріальне обсіменіння молока вищого сорту становить менше ніж 300 тис/см³, першого – менш ніж 500 тис/см³ і другого – менше ніж 3000. Згідно з Регламентом (ЄС) №853/2004, бактеріальне обсіменіння молока має становити не більше ніж 100 тис/см³. Те ж саме стосується кількості соматичних клітин: за ДСТУ 3662-97 їх має бути не більше ніж 400 тис/см³, 600 та 800 тис/см³ для вищого, першого та другого ґатунків відповідно, у той час як за Регламентом (ЄС) № 853/2004 максимальна кількість соматичних клітин не має перевищувати 400 тис/см³. Винятком є лише ґатунок «екстра», який відповідає вимогам європейського законодавства [3].

Третя група проблем – технологічні. Останнім часом у низці європейських країн набули поширення автоматизовані доїльні системи, які забезпечують процес доїння корів без участі людини. Досвід їх експлуатації свідчить про те, що така технологія, в основу якої покладено мотиваційне доїння, коли тварина сама приходить на установку, у строки, зумовлені її фізіологічною потребою, позитивно впливає на молочну продуктивність корів. Нині в Європі вже працює понад 10 тис. автоматизованих доїльних систем. Розроблені в Україні доїльні установки типу "Ялинка" і "Тандем" забезпечують технологічний процес доїння корів, але потребують підвищення надійності доїльного обладнання, оснащення досконалішою доїльною технікою.

Четверта група проблем пов'язана з відшкодуванням витрат на здійснення офіційних заходів контролю. Згідно з Регламентом Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 882/2004, державам-членам дозволяється збирати внески, щоб покрити витрати через офіційні заходи контролю з виробників, інших відповідних підприємств та їх представників. Це положення не узгоджується із ст.14 Закону України «Про молоко та молочні продукти», відповідно до якої забороняється стягнення плати з виробників молока, молочної сировини та молочних продуктів за проведення перевірок органами державного контролю. Отже, у разі імплементації положень Регламенту № 882/2004 необхідним є відповідне редагування вказаного Закону.

На цьому перелік положень національних нормативно-правових актів, які не відповідають вимогам законодавства ЄС, не вичерпується, однак вони більшою мірою стосуються процедур державного контролю за якістю і безпечністю молока та молочної сировини.

В умовах адаптації вітчизняного ринку молока до Європейських стандартів є удосконалення національного законодавства, зокрема внесення відповідних змін до наказів Державного комітету ветеринарної медицини Міністерства аграрної політики України. Важливим також є внесення суттєвих змін до ветеринарно-санітарних вимог та державних стандартів, якими регулюється якість та безпечність молока і молочної сировини, а також вимоги до їх виробництва.

Забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних виробників молока базується і на зниженні собівартості її виробництва. Основними резервами зниження собівартості молока є: технологічні (дотримання технології виробництва, удосконалення засобів механізації праці на фермах, підвищення якості кормів, удосконалення системи відтворення стада); організаційні (поглиблення спеціалізації й концентрації виробництва, удосконалення організації і стимулювання праці, підвищення кваліфікації працівників) та економічні (ресурсозбереження, використання передового досвіду підвищення ефективності виробництва).

Але впровадження сучасних технологій пов'язано перш за все з концентрацій виробництва. Тому, характерною рисою вітчизняного молочно-товарного виробництва є його укрупнення. Так, у 2008 році загальна кількість молочних комплексів, що діють, із поголів'ям 600 корів і більше склало 18 %, тоді як у 1998 році цей показник не перевищував 11 %. Аналіз цієї тенденції показав наявність у молочному скотарстві двох типів промислових виробників молочної сировини.

Перший тип виробників - підприємства, що провели реконструкцію та переоснащення МТФ і комплексів, застосовують технологію безприв'язного утримання корів і експлуатують, як правило, автоматизовані доїльні установки.

Другий тип виробників - підприємства, що експлуатують устаткування і будівлі, спроектовані в радянський період, із характерними технологіями прив'язного утримання корів і доїнням у молокопровід або переносні відра.

Ці технології поки залишаються в Україні домінуючими (90-92 % в об'ємі господарств). Вони забезпечують сприятливі умови для індивідуальної годівлі та обслуговування кожної корови, відповідно до її продуктивності й фізіологічних особливостей.

Разом із тим кожен із варіантів технології при прив'язному способі утримання має низку загальних недоліків, зокрема великі витрати ручної праці, високу матеріало- і енергоємність, проблеми якісного миття устаткування, нестійкий робочий вакуум, «жорсткий» вакуумний режим і «сухе» доїння. Але світовий досвід про те, що найбільш адаптованим до фізіології тварин і ефективним, із погляду енергоємності технологічних процесів, якості молочної сировини і збереження дійного стада, є безприв'язне утримання корів із доїнням на спеціальних майданчиках (у залах) [4].

Це підтверджують результати проведених нами досліджень (таблиця).

Аналіз структури витрат праці на виробництво 1 ц молока показав, що прив'язний спосіб утримання значно ресурсоємніший і вимагає 60 % витрат на допоміжні операції, тоді як при безприв'язному утриманні оператор машинного доїння витрачає 80 % свого ефективного часу власне на процес доїння, що, поза сумнівом, позначається на якості виконання цього технологічного процесу.

Таким чином, розвиток тенденції великотоварного виробництва молочної сировини в перспективі буде тісно пов'язаний з безприв'язним утриманням корів, доїнням їх в автоматизованих залах, що відповідає умовам застосування енергоефективних технологій та устаткування, уніфікованих зі стандартами ЄС у контексті acquis communautaire.

Порівняльна оцінка технологічних вирішень виробництва молока та їх економічна ефективність

Показники	Прив'язне утримання з доїнням у молокопровід	Безприв'язне утримання з доїнням у доїльному залі
Витрати праці на 1 ц молока, люд.год	6,7	1,7
Енерговитрати на 1 ц молока, ГДж	92,4	88,4
Навантаження на оператора, голів	50	200
Вартість кормів , тис.грн	463,8	492,6
Собівартість 1 т молока, тис.грн	1,02	0,97
Рентабельність, %	34,0	45,2

Висновки:

1. Вступ України до СОТ відкриває нові перспективи співпраці з Європейським Союзом (ЄС) в області розвитку підприємств із виробництва і переробки основних видів продукції тваринництва.

2. Адаптація вітчизняного ринку молока до Європейських стандартів пов'язана з уніфікацією Національних нормативних документів, за якими оцінюються умови виробництва продукції тваринництва зі стандартами ЄС за показниками якості, гігієни, стану довкілля здоров'я тварин, умов праці.

3. У розвитку вітчизняних технологій виробництва молока можливо виділити два основних напрями: перше – обумовлення зниженням затрат ресурсів, особливо затрат праці та кормів на одиницю продукції; друге – комплексна механізація – автоматизація основних технологічних процесів.

4. Безприв'язне утримання корів з доїнням в автоматизованих залах є стратегічним напрямом розвитку вітчизняних технологій виробництва молока, так як забезпечує в 3-4 рази зниження затрат праці, у порівнянні з базовою технологію, та відповідає всім Європейським потребам у контексті acquis communautaire.

Бібліографічний список

1. Загальнодержавна програма розвитку молочного скотарства України до 2015 року. МАПУ. УААН. - К:. 2008. – С. 5-7.

2. Мартинюк В. М. Перспективи конкурентоспроможності молочної продукції в аспекті інтеграції України до СОТ / В. М. Мартинюк, Р.М. Кіндрачук // Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць. – Вип. 220: В 3 т. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2006. – Т. 2. – С. 502-506.

3. Радько В.І. Формування пропозиції на ринку молока регіону / В.І. Радько // Науковий вісник НАУ. – 2007. – №110. – Ч.2. – С.177-181.

4. Дашков В.Н. Содержание коров и реконструкция ферм: [Пособие] / В.Н. Дашков, В.О. Китиков, Є.П. Сорокин / ГУ Учебно-методический центр Минсельхозпрода. – Минск, 2007. – 78 с.

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ОТРАСЛИ МОЛОЧНОГО СКОТОВОДСТВА В КОНТЕКСТЕ ГАРМОНИЗАЦИИ НОРМАТИВНИХ ТРЕБОВАНИЙ СО СТАНДАРТАМИ ЕВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗА

В.А. Коротков, Е.Н. Бондаренко, Н.М. Панченко, Полтавская государственная аграрная академия

В статье показаны основные направления последующего совершенствования технологических решений и средств для молочного производства в Украине. Развитие отечественных технологий производства молока предопределяет снижение затрат ресурсов, особенно затрат труда и кормов на единицу продукции.

Развитие тенденции крупнотоварного производства молочного сырья в перспективе будет тесно связано с беспривязным содержанием коров, доением их в автоматизированных залах, что отвечает условиям применения энергоэффективных технологий и оборудования, унифицированных со стандартами ЕС в контексте acquis communautaire.

Ключевые слова: скотоводство, технологии, интеграция, беспривязное содержание, себестоимость молока.

DEVELOPMENTAL TRENDS IN DAIRY HUSBANDRY IN CORRELATION TO E U REQUIREMENTS AND STANDARDS

Korotkov V., Bondarenko O., Panchenko N., Poltava state agrarian academy

This article presents the basal developmental trends on technology and procedures improvement for dairy husbandry in Ukraine. In-land milk production technologies development implies resources, feed and labor expenditure decrease per production unit. Developmental trend on dairy raw stuff production on the large-scale farms is closely connected with loose housing system, milking cows in the parlors. Tendency is related to high-efficient technologies and appliance use unified according to E U standards.

Key words: cattle husbandry, technologies, integration, loose housing system, prime milk cost.